

FAGDIDAKTISK PROJEKT SOM AFSÆT FOR AT MOTIVERE ELEVER HISTORIEUNDERVISNINGEN

Lars Løbner Hansen

Lars Løbner Hansen er lektor på Det Blå Gymnasium i Tønder, hvor han i 25 år har undervist i historie, dansk, kulturforståelse og idehistorie. Han er formand for Foreningen af Historielærere i Handelsgymnasiet og er desuden underviser på pædagogikum i "lærer i fag" i faget Historie.

Maren Aarup Schjørring

Maren Aarup Schjørring er lektor i dansk og fransk og kursusleder for pædagogikumkandidater på Ordrup Gymnasium. Hun er også ekstern lektor på Syddansk Universitet, hvor hun underviser på teoretisk pædagogikum og på kurser for vejledere, kursusledere og tilsynsførende i pædagogikum. Hun har en master i gymnasiepædagogik og har siden arbejdet meget med skriftlighed i pædagogikumuddannelsen. Hun har desuden udgivet lærebøger om sprog og grammatik, bl.a. Grammatikporten og Grammatiknøglen udgivet på Dansk lærerforenings Forlag.

Nikolaj Elf

Nikolaj Elf er professor i uddannelsesvidenskab med særligt henblik på fagdidaktik på Syddansk Universitet. Han underviser på Master i Gymnasiepædagogik og er leder af faggruppen for almene humanistiske fag i Teoretisk pædagogikum, som bl.a. omfatter historie på stx og hf. Han har bl.a. forsket i skriftlighed, it-didaktik, litteraturdidaktik, bæredygtighed og overgange mellem grundskole og gymnasium. Han er aktuelt leder af forskningsprojektet Grøn omstilling i grundskolen og vejleder et ph.d.-projekt om undersøgende litteraturundervisning i stx. Han leder Center for Grundskoleforskning og sidder i styregruppen for Center for Gymnasieforskning. Han er medlem af Rødkilde Gymnasiums bestyrelse.

Afreportering af et udviklingsforsøg om historiekandidaters udvikling af deres undervisning gennem det fagdidaktiske projekt i pædagogikum

Pædagogikum består af en række forskellige moduler, opgaver, tilsyn og vejledning, som tilsammen gerne skal gøre kandidaterne til bevidste, reflekterende praktikere af undervisning. En af udfordringerne for kandidaterne er at få de mange elementer til at mødes i praksis, fx når det gælder den kobling af de almene, pædagogiske tanker og den mere specifikke faglige didaktik, som skal til for, at man kan formidle sit/sine fag. Denne sammenkædning af de to sider af den pædagogiske praksis kommer for alvor i centrum, når kandidaterne skal arbejde med det fagdidaktiske projekt.

Vi - de tre artikelforfattere - har som led i et udviklingsprojekt under Uddannelsesrådet på teoretisk pædagogikum undersøgt, hvordan det opleves at skrive fagdidaktisk projekt i historie, og hvordan man kan gøre processen med at lave det fagdidaktiske projekt endnu bedre. Vores tese har været, at en mere procesorienteret refleksion om det fagdidaktiske projekt kan gavne kandidaterne.

Denne artikel handler om, hvad der har betydning for historiefags-kandidaters arbejde med det fagdidaktiske projekt, hvor de laver en undersøgelse af en pæ-

dagogisk problemstilling, som optager dem. Vi - de tre artikelforfattere - har som led i et udviklingsprojekt under Uddannelsesrådet på teoretisk pædagogikum undersøgt, hvordan det opleves at skrive fagdidaktisk projekt i historie, og hvordan man kan gøre processen med at lave det fagdidaktiske projekt endnu bedre. Vores tese har været, at en mere procesorienteret refleksion om det fagdidaktiske projekt kan gavne kandidaterne. I dialog med udvalgte kandidater har vi undersøgt kvalitativt hvordan man kan understøtte sådanne procesorienterede refleksioner, bl.a. gennem produktion af små videoer der deles mellem kandidater.

Meningsfuldhed i arbejdet med det fagdidaktiske projekt

Arbejdet med det fagdidaktiske projekt går typisk i gang ved det fagdidaktiske modul (FD) i efteråret, hvor der lægges op til en ideudviklingsproces. Senere deadlines er en præsentation i januar på den '4. fagdidaktiske dag' med efterfølgende sparring fra medkandidater og undervisere og en endelig afreportering

ved 2. besøg.

En nyligt gennemført evaluering viser helt overordnet, at kandidaterne oplever stor meningsfuldhed i arbejdet med det fagdidaktiske projekt, fordi det giver mulighed for at dykke ned i eget fag og for at reflektere over og udvikle sin undervisning på en meget konkret måde. Men kandidaterne kan også opleve det fagdidaktiske projekt som lidt ensomt, uafgrænset og uforankret i forhold til det øvrige pædagogikum, hvor hverken vejledere eller ledelse nødvendigvis føler sig klædt på til opgaven (Vestergaard et al., 2021).

Vores grundlæggende spørgsmål har været, hvordan man kan styrke samarbejdet og koblingen mellem almindidaktik (AD) og fagdidaktik (FD) på teoretisk pædagogikum og dennes kobling til praksis. Det er et hovedformål med Teoretisk Pædagogikum (TP), at kandidaterne kan lave denne kobling, hvilket også afspejles i den afsluttende TP-prøve. Det fagdidaktiske projekt fungerer som et øvelsesrum for at kunne lave denne kobling, og det er altså dette øvelsesrum, vi er inde at undersøge og forsøger at videreudvikle.

I vores udviklingsperspektiv har vi derfor eksperimenteret med små procesunderstøttende tiltag, der

bygger bro mellem den viden, kandidaterne får på de almindidaktiske moduler, det fagdidaktiske modul og så den daglige praksis, de har på skolerne. Vores grundlæggende spørgsmål har været, hvordan man kan styrke samarbejdet og koblingen mellem Almindidaktik (AD) og fagdidaktik (FD) på teoretisk pædagogikum og dennes kobling til praksis. Det er et hovedformål med Teoretisk Pædagogikum (TP), at kandidaterne kan lave denne kobling, hvilket også afspejles i den afsluttende TP-prøve. Det fagdidaktiske projekt fungerer som et øvelsesrum for at kunne lave denne kobling, og det er altså dette øvelsesrum, vi er inde at undersøge og forsøger at videreudvikle.

I den forbindelse har vi bl.a. undersøgt, om IT-virkemidler kunne bidrage til en styrket kobling. Det skal bemærkes, at vi med IT mener alle slags information- og kommunikationsteknologier, såvel digitale som analoge, der kan understøtte undervisnings- og læringsprocesser (Elf & Paulsen, 2017; Elf & Petersen, 2020). Fokuset på IT skyldes flere forhold, bl.a. et generelt ønske fra pædagogikumuddannelsens side

om at forsøge at udnytte potentialet ved IT til at skabe bedre og mere fleksible undervisningsformer. Fokuset på IT blev naturligvis yderligere aktualiseret af corona-nedlukningerne og de både positive og negative erfaringer, der blev gjort der.

Undervejs i vores udviklingsprojekt har vi helt konkret etableret forskellige typer af online sparringssituationer med ordinære kandidater for at understøtte deres procesovervejelser. Vi vil især fremhæve tre tiltag:

1. *Understøttelse af procesorienteret sparring mellem kandidater:* Vi fik tre kandidater til at optage en video af deres refleksioner under det fagdidaktiske modul for historie, som kunne deles med undervisere og andre kandidater.
2. *Inspirationsoplæg undervejs i kandidaternes undersøgelse:* Vi placerede et online forskeroplæg for alle kandidater i de almenhumanistiske fag om mulige tilgange i det fagdidaktiske projekt med efterfølgende online sparring i december - altså midt i den periode hvor kandidaterne arbejdede på deres fagdidaktiske projekter.
3. *Sparringsworkshop med kandidater umiddelbart inden deres slutspurt i projektet op til fremlæggelsen ved 2. besøg i pædagogikum:* Vi afviklede tre online sparringsworkshops med tre historiekandidater med fokus på afgrænsning af problemformulering, teori og empiri.

Se spørgeguiden i tabel 1 herunder.

1. Hvor er du i processen med det fagdidaktiske projekt?
Emnevalg
 - ii. Indkredsning af problemstilling/case
 - iii. Aktionsdesign
 - iv. Aktionsudførelse
 - v. Overvejelser over teori
 - vi. Efterbehandling af case ud fra aktion og teori
 - vii. Udformning af poster (afrapporteringsformatet)
2. På forskeroplægget blev den didaktiske søgemodel (Beck, 2019) præsenteret, og eksempler på kandidaters emner til fagdidaktisk projekt blev placeret i forhold til modellen. Hvor befinder dit projekt sig?
 3. Hvilke almen- og fagdidaktiske elementer er der i dit projekt?
 4. Hvordan bliver aktionen realiserbar, så projektet kan lade sig gøre, og så der kan komme en brugbar konklusion ud af det?
 5. Har du inddraget din(e) vejleder(e) i projektet?

Tabel 1: Spørgguide til sparring med kandidater om deres fagdidaktiske projekt

It understøtter procesorienteret sparring

En konklusion på vores udviklingsforsøg er, at de procesorienterede, delvist it-baserede tiltag - som fx peer-to-peer-samtaler optaget på en mobil og forskerfællesoplægget - gavner kandidater, når de skal reflektere over og udvikle det fagdidaktiske projekt ind i fagkulturen.

Hvad angår spørgsmålet om at inddrage IT, tyder interview-tilkendegivelserne fra de involverede kandidater på, at der et potentiale i at optage, gemme og dele oplæg og refleksioner med andre - det kan både være andre kandidater eller vejledere, som der ved kan blive opdateret på processen og kan bidrage yderligere til refleksionerne. Forklaringen er ret indlysende og handler om tid og rum: Kandidaterne er sjældent sammen på uddannelsen, og nogle er sjældent sammen med deres vejledere. Derfor kan netop virtuelle møder og det at drøfte også fx videomateriale på disse møder være med til at give en oplevelse af fællesskab ud over det fysiske møde. It skaber med andre ord nye tid og rum-konfigurationer, der muliggør og understøtter sparringsprocesser i en travl gymnasiehverdag.

I det hele taget ser det ud til, at spørgsmålet om sparringsmuligheder for kandidaterne er et vigtigt udviklingsområde. Det vender vi tilbage til i slutningen af ar-

tiklen, hvor vi ser på vejleders rolle i kandidatens arbejde med det fagdidaktiske projekt. Men først lidt mere om, hvordan man kan skrive fagdidaktisk projekt i historie.

Motivation for historie gennem rollespil

For mange kandidater bruges projektet til at afprøve ideer, de går og tumler med i hverdagen på baggrund af de første erfaringer som historielærere. Et populært emne er i den forbindelse, hvordan man kan motivere elever i historieundervisningen - det viser en oversigt over de projektidéer som kandidaterne fra hhx har meldt ind de seneste år (se tabel 2 nedenfor). For hvordan får man som underviser i historiefaget eleverne gjort interesserede og aktive? For de fleste undervisere er det et spørgsmål, der med jævne mellemrum optræder. Derfor er det naturligt, at en ny kandidat ser det som en væsentlig ting at undersøge.

Både på det første almen- og fagdidaktiske modul i august og på det fagdidaktiske modul senere på efteråret møder kandidaterne mange vinkler på netop spørgsmålet om motivation (Beck, 2019 og Krogh & Andersen i Dolin (red.), 2017). Spil var ligeledes et af temaerne for den afsluttende teoretiske opgave i teoretisk pædagogikum i 2021, og spildidaktik på tværs af og i fag er internationalt og nationalt et *hot* emne (Hanghøj m.fl. 2021; se også sætskolenispil.dk). Går man til Historielab.dk, finder man ligeledes en hel afdeling omhandlende spil.

Kandidaterne kan med andre ord søge inspiration til motivation, bl.a. med en spildidaktisk vinkling, flere steder både i og uden for uddannelsen.

Didaktiske begrundelser for brugen af spil i historieundervisningen

Hvordan giver spil mening i et historiedidaktisk perspektiv i et gymnasiesammenhæng? En mulighed for eleverne for at møde fortiden er gennem en 'spilende' tilgang. Man kan udleve handlingen i kilderne og skabe identifikation og empati med fortidens aktører, hvorigennem man får et indblik i fortiden og en oplevelse af, at historien er levende (Bjerre, 2019).

Det store spørgsmål er naturligvis, hvordan det i praksis skal skrues sammen, ikke bare så rollespillet vil virke som undervisning. Hvordan skal man evaluere, om der rent faktisk er sket en udvikling i elevernes syn på faget? Og er det ikke bare en form for generel leg, der bliver sat i gang? Hvordan sikrer man sig, at denne metode for alvor får et historiedidaktisk indhold? Det var netop sådanne spørgsmål, nogle af kandidaternes fagdidaktiske projekter tog fat i.

Bekendtgørelsen i faget taler dels om historiebrug, men også om historieformidling som kernestof, og her vil et rollespil i hvert fald være en ganske levende formidling af historien, hvis kilderne og rammerne for rollespillet har en tydelig rod i en fagligt undersøgt fortid.

Gymnasieform	Temaer, spørgsmål og/eller begrundelser
Hhx	Elevformidling og formidlingsformer i en historisk kontekst
Hhx	Induktiv tilgang til metodebrug
Hhx	Opgør med elevernes fordomme om historiefaget på HXH. Fagets anvendelsesmuligheder i praksis. Hvorfor skal vi overhovedet have historie?
Hhx	Multimodale elevproduktioner i historie
Hhx	Fremme af at eleverne kan gennemføre en kompleks kausalanalyse
Hhx	Elevmotivation og remediering. Eleverne skal gennem det konkrete tema arbejde projektorienteret med en faglig problemstilling, med overskriften: Krise
Hhx	Eleverne arbejder i grupper, og skal formidle deres selvvalgte projekt gennem et selvvalgt medie. Projektet indeholder også vejledning og midtvejsevaluering samt slutevaluering med fokus på elevernes motivation i det konkrete projekt
Hhx	Rollespil i historieundervisningen
Hhx	Hvordan trænes elevernes kompetence at udarbejde og besvare historiefaglige problemstillinger ved anvendelse af det kildekritiske begrebsapparat og det funktionelle kildebegreb?
Hhx	På hvilken måde understøtter brug af spil i undervisningen udvikling af historisk empati og elevmotivation?
Hhx	8.g. klassers fokus på historiebrug ifm et forløb om amerikansk historie
Hhx	Hvordan sikrer man, at eleverne føler de har fået en historisk viden med sig fra et forløb?
Hhx	Skriftlighed i historiefaget

Tabel 2. Indmeldte temaer, spørgsmål og/eller begrundelser fra historiekandidater til fagdidaktisk projekt fordelt på gymnasieform 2020-2022.

Historiebrugen vil for alvor kunne komme på banen i en efterfølgende evaluering af, hvordan det blev oplevet af eleverne. Forstod eleverne, hvorfor deres roller var beskrevet lige netop sådan? Hvad oplevede de ved at skulle træde i en andens sted og tage en anden persons og en anden tids holdninger og syn på sig, om så bare for sjov? Jo, rollespil i historieundervisningen vil fint kunne danne indholdet i et fagdidaktisk projekt, tyder de fagdidaktiske projekter på:

- Et eksempel på et projekt har vi i vores undersøgelse set hos en kandidat, der lod sine elever arbejde med udviklingen af 1960'ernes danske velfærdsstat. Eleverne deltes ind i flere grupper, der hver især skulle repræsentere vigtige interesser i perioden. De to fløje i Folketinget, Dansk Industri og fagbevægelsen var repræsenteret, og der var derudover de unge og kvinderne, der havde en stemme. I en diskussion med lærergivne spørgsmål skulle eleverne tage stilling til, hvordan arbejdsmarkedet og statens rolle skulle se ud.
- En anden kandidat udviklede ikke selv sit rollespil, men brugte et engelsksproget spil, hvor eleverne i grupper skulle deltage i et spil om forhandlingerne ved 1. verdenskrigs afslutning i Versailles. Rammerne var derfor lagt fast, hvilket sparede kandidaten tid, men det betød også, at der ikke var så mange muligheder for at tilpasse spillet til den konkrete elevgruppe.

Alle tre spil viste, at eleverne tydeligvis lader sig gribe af det at være del af et spil forstået som en form for konkurrence. De gav også eleverne en oplevelse af, hvor komplekse deres emner var i samtiden, og de fik alle en udvidet historisk bevidsthed samt et eksempel på, hvordan historien kan bruges.

Alle tre spil viste, at eleverne tydeligvis lader sig gribe af det at være del af et spil forstået som en form for konkurrence. De gav også eleverne en oplevelse af, hvor komplekse deres emner var i samtiden, og de fik alle en udvidet historisk bevidsthed samt et eksempel på, hvordan historien kan bruges. I et almen- og fagdidaktisk perspektiv var en af indsigtens behovet for at tilpasse et spildesign til elevgrundlaget. Det er alt sammen vigtige indsigter for de enkelte kandidater - og for

historiedidaktikken med sideblik til almen didaktikken mere generelt. Alt det har det fagdidaktiske projekt bidraget til at generere. Det siger lidt om potentialiet i det fagdidaktiske projekt som øvelsesrum. Disse indsigter kan bringes videre til arbejdet med TP-prøven og naturligvis også den daglige undervisningspraksis.

Teori og metode i det fagdidaktiske projekt - og vejleders rolle heri

I det fagdidaktiske projekt skal alle pædagogikumkandidater altså lave en lille undersøgelse i et af deres fag, som typisk skal løse en udfordring, de står med - fx hvordan man kan motivere sine elever for faget.

Metodisk set bygger det fagdidaktiske projekt på ideen om aktionslæring, som kandidaterne møder allerede på det første almen didaktiske kursus, og som de afprøver ad flere omgange, typisk mellem hvert modul i efteråret (Beck, 2019). Kort fortalt går aktionslæring som metode ud på, at man som underviser indkredser et område i ens undervisning, som man gerne vil udvikle. Det kunne fx være åbningen af en time, som driller, tydeligere gruppearbejdsinstruktioner, eller hvordan man faciliterer samtaler i plenum. Når man laver en aktion, afprøver man typisk nye måder at gå til problemstillingen på i ens undervisning, samtidig med at man indsamler empiri, der kan gøre en klogere på, hvad der sker i undervisningen og med elevernes læring i forhold til det pågældende fokus.

Det er ikke altid let for kandidaten at finde en oplagt problemstilling at undersøge i det fagdidaktiske projekt - endsige at udtænke en konkret aktion, som måske kan løse udfordringen. Det er derfor vigtigt, at kandidaterne har mulighed for at sparre med medkandidater, ligesom dette spørgsmål bør have en betydelig plads i vejledningssamtalerne mellem vejleder og kandidat. I disse samtaler kan man som vejleder fx pege på generelle problemstillinger i faget eller på konkrete udfordringer i det fælles arbejde med eleverne og sparre med kandidaterne om det. Det er bl.a. her, at IT kan være med til at skabe nye rum for sparring og feedback.

For at blive klogere på, hvordan de ændringer, man laver i undervisningen, virker på eleverne, har man også som kandidat brug for sparring og mere systematisk feedback. For hvordan kan man se effekten af ens aktion? Hvad vil de mest tydelige tegn på læring være i det pågældende tilfælde? Det kræver ofte hjælp fra en erfaren lærer og også et blik udefra at se det. Valget af empiri vil nemlig afhænge af den konkrete problemstilling, men den kunne eksempelvis udgøres af en vejleders fokuserede observation, elevrefleksioner eller interviews med udvalgte elever. Det er i øvrigt vigtigt at pointere, at omfanget af empiri ikke må blive for stort. Det fagdidaktiske projekt er et miniprojekt.

Hvad angår teoribrug er det særlige for det fagdidaktiske projekt, at de fagdidaktiske refleksioner skal indtage en central plads i den undersøgelse. Helt konkret skal historiekandidaterne undersøge en problemstilling, der er typisk for historiefaget, ved at afprøve og efterfølgende reflektere over den gennem fagdidaktisk teori. Kandidaterne skal altså primært trække på deres viden om historiefaglig metode og didaktik, men det er oplagt, at de også lader sig inspirere af den viden, de får på de almen didaktiske moduler i pædagogikum. Som vejleder behøver man ikke nødvendigvis være velbevandret i pensum på pædagogikum for at være en god sparringspartner, men man kan spørge kandidaten, hvilke tekster de møder om det pågældende emne. Og evt. kigge på en eller flere i fællesskab.

I spørgsmålet om elevers motivationsudfordringer i historie kan kandidaten som nævnt hente hjælp i de tekster om motivation, som de møder på det første almen didaktiske modul (Beck, 2019 og Krogh og Andersen i Dolin (red.), 2017). Disse almen didaktiske tekster kan hjælpe med at svare på spørgsmål af typen: Hvad er motivation, hvad motiveres forskellige elever af, og hvordan kan man som underviser fremme den? Sammen med litteraturen fra det fagdidaktiske modul kan vejleder således hjælpe kandidaten med at få fokus på den fagdidaktiske vinkel her, så undersøgelsen bliver praksisnær og knyttet til historiefaget (Jensen, 2017; Knudsen, 2020). I den forbindelse kan en god fremgangsmåde være at bryde de store spørgsmål om motivation - hvad er motivation i historie? eller: hvordan kan man som historieunderviser fremme elevernes motivation for historie? - ned i mere fokuserede spørgsmål knyttet til konkrete forløb, som man har lidt empiri på, og kan studere konkret, måske bare på mikroniveau. De mere specifikke spørgsmål bliver så fx: Hvordan så motivationen ud i denne lille undervisningssekvens knyttet til spilforløbet? Hvordan kan det være? Kan man justere undervisningen lidt, så motivationen styrkes?

For at blive klogere på, hvordan de ændringer, man laver i undervisningen, virker på eleverne, har man også som kandidat brug for sparring og mere systematisk feedback. For hvordan kan man se effekten af ens aktion? Hvad vil de mest tydelige tegn på læring være i det pågældende tilfælde? Det kræver ofte hjælp fra en erfaren lærer og også et blik udefra at se det.

Her fungerer kandidatens egen undervisning altså som en case, der kan bruges til at blive klogere på det, der er svært. På denne måde bliver det fagdidaktiske projekt et oplagt og meningsfuldt mødested i kandidatens bevidsthed mellem de mange elementer i pædagogikumuddannelsen, men også et øvelsesrum for refleksion og udvikling for kandidaten som underviser. Og IT kan bidrage til at fastholde og dele sådanne erfaringer og refleksioner med andre og få deres perspektiv med - når de har tid til det.

Referencer

Beck, S. (2019). *Didaktisk tænkning på arbejde: En brugsbog til almen didaktik på det gymnasiale pædagogikum*. Frydenlund.

Bjerre, L. (2019). *Fortidens rolle i historieundervisningen. En undersøgelse af det historisk fremmede i grundskolens historiefag*. Ph.d.-afhandling. SDU.

Dolin, J. red. (2017). *Gymnasiepædagogik - en grundbog*. Hans Reitzels Forlag.

Elf, N., & Paulsen, M. (2017). Brug af it i gymnasiet - muligheder og umuligheder. In G. H. Ingerslev, J. Dolin, D. R. Hansen, & H. S. Jørgensen (Eds.), *Gymnasiepædagogik*. Hans Reitzel.

Elf, N., & Petersen, C. K. (2020). Aktørperspektiver på digitalisering og anden teknologibrug i de erhvervs-gymnasiale uddannelser. In A. Ovortrup (Ed.), *Gymnasiet i udvikling* (pp. 179-221). Hans Reitzels Forlag.

Hanghøj, T., Kjellow, T. N., Melgaard, S., Møller, L. D., Henningsen, B., & Jensen, E. O. (2021). *Sæt skolen i spil. Brug af computerspil og gamification i undervisningen* (1. udgave). Aalborg Universitetsforlag.

Jensen, B.E. (2017): "Historisk identitet, bevidsthed og viden" i Ahle, A. & Vollmond, C. (red.). *Historiedidaktik*, 3. udg., Columbus.

Knudsen, H.E.: "History teaching as a designed meaning-making process: Teacher facilitation of student-subject relationships". *History Education Research Journal* 17(1):36-50. DOI:10.18546/HERJ.17.1.04 2020.

Vestergaard, A.Y. et al (2021). *Evalueringsrapport: Det fagdidaktiske projekt*, www.uvm.dk